

להעיר, כי בתולדות חיי אני משולבים דברי ימי ישראל בגליציה ובאמריקה במשך 75 השנים האחרונות.

כל הספרים שפירסמתי בימי חיי אולו מן השוק ובכל נפשי הייתי רוצה להדפיסם בהוצאה חדשה מתוקנת, אלא שאין לאל ידי. כן אפשר לאסוף קובץ מאמרים, שכתבתי בעתים שונות ויש להם ערך קיים. את הרשימה הזאת גמרתי בט"ו באלול, תשי"ג. בהמשך כתיבתי נזכרתי הרבה עניני ספרות, ששכחתי להזכירם והנחתי אותם שיוזכרום אחרים — והרחמן הוא יכפר בעדי.

משה שלמה בן מאיר

שתי אבטוביוגרפיות

שתי אבטוביוגרפיות אלה של המשורר והסופר, שנפטר (אור לעשרה בטבת תשי"ט) ימים מעטים לאחר הופעת ספר שיריו: „צליל וצל" (הוצאת גיומן, בהשתתפות עוגן, בארצות הברית), משלימות זו את זו ומכללן מתגלה אורח-חיים על גלגוליו המרובים. כמיתתו להוצאת שיריו ולעליה ארצה נתמלאה אך בחלקה הראשון — ואף זה סמוך לפטירתו. שתי האבטוביוגרפיות הן נחלת „גנזים" וכתובות על ידו בשנותיו האחרונות.

א.

תולדותי

שמי — משה-שלמה. אך אמי קראתני משום קיצור וחיבה יתרה — אידל וכך נתקבל.

שם משפחתי בפולאנית קדומה Trzcanski (ע"ש העיירה Trzcianne במחוז ביאליסטוק, ופירושה — עיר הגנים). ברוסית צריך היה להיות Трастанский וכך היה כתוב על בית סבי. משום כובד-המבטא נהפך אחרי גלגולים לטרישאנסקי. נולדתי בט' אייר תרנ"ז בגוניונדו, מחוז ביאליסטוק, עיירה קרובה לגבול פרוסיה המזרחית.

אמי, חיה-בילה, ילידת משפחה מיוחסת בפולין, התפארה שבילדותה למדה בחדר יחד עם אחיה. היא ידעה פרק בתנ"ך והיתה מרבה בתפלה וגמילות-חסדים. היא

נשאה פנים לדל, דאגה לבני-ישיבה עניים ושמרה את "מיהם" בכבוד. היתה כעין "רבנית" להורות דרכי-התפילה לנשים נחשלות. מעיון רב בספרית. כמו לעת זקנה עיניה מראות מבלי השגיח בהזהרת-רופאים.

אבי ז"ל, שלרגל אומנותו היה מכונה בפי הבריות "מאיר עושה-שעונים", היה למדן מופלג וירא-שמים. הוא לא בחר ברבנות משום שבאמת אהב את המלאכה. היה בעל שכל חריף ובעל המצאות הן בדברי תורה והן בעבודה. היו מספרים, בעודנו נער כינון מקופסאות, גלגלים וצנורות ישנים מכונת-קיסוד קטנה שהיתה מעלה ילד ומחלכת. אך קפץ עליו רגונו של הסבא הקפדן, שראה בזה ביטול-תורה. ושיברה.

ארון הספרים של אבא היה מלא וגדוש. מלבד הוצאות שונות של כתבי-הקודש והש"ס הווילנאי ההדור נמצאו בו הרבה ספרי חכמה ומוסר, ספרי-מדע והשכלה. מקדמת ילדותי אהבתי לדפדף ולעיין בהם. בן חמש כבר למדתי חומש וכתוב עברי אצל אמי. פחדתי אז מפני הגדולים, שרגילים היו לתפשיני לשם שעשועים ולענותני בבחינות של אויסלייגאכץ וטייטשווערטער.

למדתי בחדרים "מתוקנים" וישנים עברית. תנ"ך וגמרא ומפי דודי, אחי אמי, מורה מומחה ללשונות, רוסית וגרמנית. אך יותר משנתנו לי מורים ומלמדים מצאתי בספרי-אבא. אהבתי את "אבן-השואבת"¹, את "השמים"², את "תולדות האש והמים" ואפילו את "מעשי-טוביה"³ עם הציורים המשונים. רק הצטערתי ש"עולם-הגלגלים" שבו לא התאים עם תורת הגיאוגרפיה של איזאנוב. נמשכתי בכל לב אחרי "חכמת-התכונה" ובלעתי את דברי פלאמאריון והספורים הדמיוניים של זשול-ווערן ושל וולס שתארו את העולמות העליונים.

בן י"ד ידעתי להכין שעור בגמרא ונכנסתי לישיבה. ביום למדתי גמרא אצל רב העיר (ר' צבי וואלף ז"ל) ובערבים עסקתי בקריאה. בימים ההם נהניתי מאוד מן המשל והסאטירה. אהבתי סגנון חריף, עוקץ. מהסופרים נתחבבו עלי — ברוסית: קרילוב, גוגול ודוסטויבסקי; בעברית: יל"ג, מנדלי, ברנדשטר ופרישמאן בפיליטוניו; באידיש: שלום-עליכם ופרץ; מהספרות העולמית: הינה, בירון ומופאסאן. בשירה העברית החדשה הערצתי את ביאליק ז"ל ואת שניאור, יבדל לחיים⁴. כל ימי הייתי נוטה לפסימיות ואהבתי להתבודד.

בן ט"ו — הביאוני אחי לורשה והכניסוני לבית-ספר מסחרי. בפרוץ המלחמה ב-1914 שבתי לעירה. אחר גירוש היהודים משם השתקעתי בביאליסטוק ובה ישבתי כל ימי הכיבוש הגרמני. התפרנסתי משעורים שנתתי בעברית ובגרמנית. הייתי לומד ומלמד כאחד. אז מתחילים נסיונותי הספרותיים — שירים על אהבה ועל יגון-העולם. כתום המלחמה התמסרתי לתנועת "תרבות". הייתי חבר בוועד הגלילי של

(1) ספר זה וכן "תולדות האש והמים" הם לצבי הירש רבינוביץ.

(2) צ"ל: "תולדות השמים", הוא ספרו של חיים זליץ סלונסקי.

(3) לטוביה הרופא, שזה מאתיים וחמשים שנה נדפס במהדורות רבות.

(4) אז היה עדיין ז. שניאור בחיים.

המחזן. יסדתי ונהלתי בתי-ספר עממיים עברים בערי-השדה (קנישין, יאסינובקה, טרוסטיאני) חיברתי "שעורים ללמודים כללים" בעברית, במקצועות הגיאוגרפיה וידיעת הטבע שחסרו בימים ההם.

ב-1920 נסעתי לשווייץ על מנת להשתלם בלמודים. מות אבי הפתאומי ממריציני לשוב לבית אמי. אני שב להוראה. בשנת 1922 מופיעים שירי הראשונים בדפוס חתומים בשם מ. ש. בן-מאיר ("התקופה", "קולות", "הכוכב"). כתבתי גם מחזות לילדים ומאמרים על החינוך.

ב-1924 אני בא לגור באנטוורפן (בלגיה) ובה ישבתי עד פלישת-הנאצים (11 במאי 1940). אחרי שלשה חדשים של הרפתקאות ונדודים קשים הגעתי לאמריקה בעזרת הועד המרכזי של "פועלי-ציון" בני-יורק.

כל ימי הייתי חבר במפלגות הציוניות השמאליות, מתחלה ל"צעירי-ציון" ואחר-כך במפלגה המאוחדת. השתתפתי בפעולותיה, בפרט בעבודתה התרבותית והתעמולתית. אחרי נשואי בבלגיה עסקתי שנים אחדות בחרושת היהלום. ב-1929, שנת המשבר הגדול, אחזתי שוב בהוראה. יסדתי בתי-ספר עממיים באנטוורפן ובשרלוא. ניהלתי קורסים עבריים ע"י ההסתדרות הציונית, אגודות הנוער ואגודת הנשים הציוניות (וויצ"א). השתתפתי בעתונות היהודית שבמדינה במאמרים על שאלות ציוניות וציבוריות-כלליות, בפיליטונים והעיקר — במסות על הספרות האידית והעברית ועל יוצריה. השתתפתי בשבועונים: "מאזנים" (עברית), "אידישע פרעסע", "פאלק און ארבעט" (אידית), "מכבי" (פלאמית), "העתיד היהודי" (צרפתית) ובהוצאות אחרות. הייתי סופר קבוע ואחד העורכים של העתונים היומיים "בעלג'שר טאג" ו"לעצטע נייעס" (הראשון יצא באנטוורפן והשני — בבריסל). בבלגיה נודעתי בהרצאותי בשתי הלשונות. הייתי אחד ממיסדי האגודה התרבותית הגדולה "התחיה" ומוכירה הראשון. מ-1925 עד 1928 הייתי נשיא ההסתדרות העברית באנטוורפן, שהתקיימה אז. פעלתי בחוגים העברים באנטוורפן ובבריסל, שקמו שנה אחת לפני הפלישה.

היה בידי חומר רב מוכן להוצאת אנטולוגיה אידית — "מבחר השירה הארץ-ישראלית". כל החומר נשאר עם כל כתבי באנטוורפן. לא פיללתי כי "המנוסה הזמנית" תביאני לאמריקה!

באמריקה אני ממשיך את עבודתי החינוכית והספרותית. אני עובד בתור מורה. מאמרי ושירי העבריים הופיעו ב"הדואר". אחדים ראו אור באידית ב"אידישער קעמפער" ובעתונים אחרים. ב"שבילי-החינוך" כתבתי על "החינוך האידי באמריקה". כתבתי מחזות אחדים לילדים.

ואני נושא את נפשי לארץ-ישראל.

מ. ש. בן-מאיר

(א. טרישאנסקי)

ב.

קיצור תולדותי

נולדתי בשנה תרנ"ז ט' באייר בגונינדז, מחוז ביאליסטוק (רוסיה), לאב בן תורה ומשכיל ר' ישראל מאיר בר' יצחק אייזיק טרעשטשאנסקי, ולאם ממשפחה מיוחסת מלומזה, פולין, חיה בילה פינקלשטיין, שהיתה מתפארת בקרוביה — "קדושי רוזשינו".

אבי סבי ר' אליעזר היה ידוע לבר-אורין ול"ספרא רבא", שימש מלמד בביתו של ר' עקיבא איגר ז"ל.

משפחתי בן-מאיר Ben Meier שניתי מן השם Treszczansky בהיותי לאורח אמריקני באפריל 1949. (מוצא השם: "טרוסטיאני" עיירה קרובה לביאליסטוק). קיבלתי חינוך דתי בחדרים ובבית-המדרש, לימודים כלליים למדתי מפי מורים פרטיים וביחוד מפי דודי ניסן פינקלשטיין, שהיה מורה משכיל מפורסם בסביבה. בשנים 1912—1914 גרתי בוורשה ולמדתי לימודים כלליים. בימי מלחמת העולם הראשונה נמלטתי לביאליסטוק. שם ביקרתי קורסים לעברית וללימודים כלליים והייתי למורה עברי. לימדתי עברית בגימנסיה של ה"דר גוטמאן ובבית הספר העברי "הראשון" לביאליסטוק. יסדתי וניהלתי בתי-ספר של "תרבות" בערי השדה (בקנישין, טרוסטיאני, יאסינובקה) הייתי חבר בוועד הגלילי של "תרבות" לביאלי-סטוק. בקרתי את הקורסים השנתיים של "תרבות" בורשה 1922—1923.

בשנת 1924 שנת פטירת אבי ז"ל הופיעו שירי הראשונים ב"התקופה" כרך י"ח וב"הכוכב" של לובושיצקי חתומים בשם מ. ש. בן-מאיר ומאו חתמתי את שירי ואת מאמרי העבריים בשם זה. בשנת 1922 הייתי בברלין ובשוויץ בנסיוני להשתלם בלימודים. בשנת 1924 אני משתקע באנטוורפן (בלגיה). ניהלתי קורסים לשפה ולספרות עברית, לדקדוק ולתנ"ך באגודות-הנוער ואגודת הנשים (וויצ"א) שע"י ההסתדרות הציונית.

יסדתי בתי-ספר עממיים באנטוורפן ובשרלרוא. השתתפתי בעתונות היהודית שבמדינה בשירים ובמאמרים, במסות ובפיליטונים ("אידישע פרעסע", "פאלק און ארבעט", "מאזנים", "מכבי" (פלמית), ועבדתי בקביעות בעתונים היומיים "בעלג"י שער טאג" (בעריכת דר. יום-טוב לוינסקי) וב"לעצטע נייעס" בבריסל (בעריכת וולאדימיר גרוסמאן). הייתי חבר בוועד המרכזי של מפלגת פ"צ-צ"צ המאוחדת בבלגיה. אחד ממיסדי האגודה התרבותית "התחיה" באנטוורפן. מ-1925 עד 1928 נשיא האגודה העברית באנטוורפן. פירסמתי הרבה תרגומים מן השירה הארץ-ישראלית החדשה ונדעתי כמרצה על נושאים ספרותיים וציוניים בערי בלגיה. שנתים עבדתי בתעשית היהלומים.

במאי 1940 נמלטתי לצרפת עם משפחתי ואחרי מפלת צרפת — לפורטוגאל. גרתי ירחים מספר בפורטו ונתתי שם שעורים בתנ"ך ובעברית לבני האנוסים בישיבת "מקור חיים". חקרתי את חיי האנוסים ופירסמתי אחרי-כך ב"הדואר"

גליונות כ"ו, כ"ח, מ"ט, תש"א סדרת מאמרים בשם "אנוסים מתיהדים", שתורגמו לאנגלית ב-"Jewish Digest" חוברת יולי 1941.

בעזרת הועד המרכזי של פוע"צ בניו-יורק הגעתי לאמריקה. שנים אחדות הייתי מורה בפילאדלפיה וביקרתי שם את הדרופסי קולג'. בניו-יורק התישבתי בשנת 1943 כמורה לעברית וספרות ולדקדוק בבית המדרש למורים שע"י ישיבת ר' יצחק אלחנן, מורה לספרות עברית ב"סמינריון היהודי והאוניברסיטה העממית". שירי ומאמרי — דברי הערכה על סופרים וספרים הופיעו ב"הדואר", "בצרון", "אידישער קעמפער", "צוקונפט" (תרגומים משירי טשרניחובסקי) וב"מארגען זשורנאל". פירסמתי מחזות לילדים ב"קינדער צייטונג". מחקרי "שעשועי הלשון בשירי הלוי" הופיע בהדואר ובקובץ "יהודה הלוי" בעריכת י. זמורה בישראל. בקיץ 1949 ביקרתי במדינת-ישראל והשתתפתי בסמינר הראשון למו"י התפוצות בירושלים.

השתמשתי בעברית בשמי הספרותי, שהוא גם שמי האזרחי, מ. ש. בן-מאיר ובאידיש א. טרעשטשאנסקי. א. טרעשאנסקי, בן-מאיר טרעשאנסקי א. ט. אני חבר לקלוב פא"ן העברי בניו-יורק. יש בידי קובץ שירים שאני רוצה להדפיסו ואין לי, לפי שעה, האמצעים לכך. שירי מפורסמים בעתונים שונים, עברית ואידיש. רשימה על אודותי נדפסה ב"אנתולוגיה לשירה העברית" חלק ב' מאת מרדכי יפה בשנת 1952. כמה מכתבים מאת סופרים בעלי שם (אופאטושו, רב-צעיר, ש. ניגר, אלישבע, יעקב כהן ועוד) מסרתי לידידי מר דניאל פרסקי.